

MORGEN IS HET ANDERS

10 mei 1974

Goedenavond, vrienden.

Wij zijn, zoals u bekend zal zijn, niet alwetend of onfeilbaar, zodat u over het gebrachte ook zelf na moet denken. Ons onderwerp voor heden werd door u bij het begin van het verenigingsjaar reeds gesteld en draagt de titel:

MORGEN IS HET ANDERS

Zoals de titel aanduidt, handelt ons onderwerp over komende ontwikkelingen in de mens en de menselijke maatschappij. De oorspronkelijke steller was een optimist: hij had als titel opgegeven "morgen wordt het beter".

Gezien de wijze, waarop de zaken zich in de wereld plegen te ontwikkelen, achten wij een dergelijke titel echter onverantwoord. Indien wij echter uitgaan van veranderingen, zo blijkt reeds nu, dat een van de belangrijkste ontwikkelingen van deze periode zich afspeelt in de mens zelf. Niet, dat dit een alleen gunstige verandering betekent.

Er ontstaat reeds nu in vele landen een ontbinding van het sociaal geheel. Wij zien meer extremistische groepen van meer verschillende inslag optreden dan voordien. Gezagsverhoudingen volgens de oude normen blijken steeds moeilijker te handhaven. Wat betekent dat de mens zelf kennelijk zijn wijze van bestaan binnen een gemeenschap wil en zelfs zal moeten gaan herzien. De oorzaken daarvoor kun je aangeven: In de eerste plaats speelt het huidige consumptiepatroon hierbij een grote rol. Er is sprake van een voortdurende overconsumptie in de z.g. welvarende landen, terwijl in andere landen een feitelijk tekort aan consumptie mogelijkheid gepaard gaat met een steeds toenemend begeren, een toenemende consumptiedrang die het gedrag zal bepalen, ook wanneer het verlangen niet of zelden verwezenlijkt zal kunnen worden.

Naarmate je meer eist en verkrijgt, kun je echter ook je aandacht meer op andere zaken dan het voor het leven zuiver noodzakelijke gaan richten. Daar een deel van de mensheid meer heeft, dan zij nodig heeft, terwijl het geheel van de mensheid over voldoende middelen beschikt om de werkelijke behoeften van alle mensen gedurende de eerste paar duizend jaar te dekken, terwijl zij mede als gevolg van de nu plaatsvindende mentaliteitsveranderingen haar aantal in de komende periode zal zien teruglopen - wat over rond 100 jaar een feit wordt - kunnen wij stellen: De verandering van levensomstandigheden en condities betekent een verschuiving van nadruk in het menselijk denken, waardoor arbeid in de ogen van de mensen steeds minder belangrijk zal worden, terwijl liefhebberijen, vrijetijdsbezigheden voor die mens steeds belangrijker lijken te worden.

Aanzien wordt in uw dagen nog grotendeels door bezit bepaald, maar naarmate de ontbinding van het oude maatschappelijke patroon verder gaat, zal bij steeds meer mensen macht hiervoor in de plaats treden. Daar de neiging tot macht door een steeds toenemende verdeeldheid onder de mensen op de duur echter eveneens teniet wordt gedaan, blijft de mens die aanzien zoekt, als enige weg het afdwingen van erkenning door zijn naasten op grond van de betekenis die men voor dezen weet te verwerven. Wat betekent, dat de nadruk maatschappelijk steeds meer zal gaan vallen op datgene wat andere van je zeggen. Deze uitspraak zal overigens een schop tegen de schenen van vele vernieuwers van deze dagen betekenen die immers maar al te vaak verkondigen dat de mens voor zichzelf dient te leven. In een dicht bevolkte wereld als de uwe - en dat zal zij ook nog over vele honderden jaren zijn - bestaat er voor een mens geen mogelijkheid alleen voor zich te leven. De mens kan een gemeenschap als een hem beheersende

factor nu wel verwerpen, maar zijn feitelijke bestaan zal toch steeds weer worden bepaald door de mensen waartussen hij leeft. Wat betekent, dat erkenning binnen die gemeenschap, op welke wijze dan ook, voor hem van belang zal zijn.

Dan vraag je je af, wat de mens zal bewegen. Ook hierbij kunnen wij uitgaan van nu reeds kenbare symptomen: Er is een toenemende geestelijke onrust merkbaar. Lange tijd heeft de mens geleefd met een wereldbeeld van een God en een duivel, een paar pseudo magische of wezenlijk magische gebruiken, die veiligheid geven en verder het gezag van anderen die zijn innerlijk leven en denken bepalen. Het hiernamaals was het doel van de mens en vormde gelijktijdig de compensatie voor alle onrecht dat men op de wereld moest dulden. Opvallend was de ouderdom van bepaalde denkbeelden. Zelfs nu nog predikt men bij de mohammedanen dat degenen die valt in een heilige oorlog, regelrecht naar het paradijs zal gaan. Eens dachten anderen, zoals bv. de Vikingen, er precies zo over en stelden dat hij, die in de strijd dapper was en viel, zonder meer naar het Walhalla zou gaan.

Nu blijkt, dat voor de meeste mensen God een soort raadsel geworden is. Begrijpelijk overigens, want de God die alle dingen zelf beslist en onmiddellijk in het leven van de mens op stoffelijke wijze kan ingrijpen, is niet meer in overeenstemming met de mogelijkheden en de kennis van de hedendaagse mens. In de toekomst zal een dergelijk godsbeeld nog minder verenigbaar zijn met de bekwaamheden die de mens zich eigen gaat maken. De duivel is een factor die mensen in hun dualistisch denken moeilijk kunnen missen. Het lijkt mij denkbaar dat in reeds nabije toekomst vele mensen, die een verklaring willen hebben voor hun eigen mislukkingen en de onaanvaardbaarheid van hun wereld voor hen, weer meer aandacht zullen gaan besteden aan de duivel dan aan God. De nadruk op die duivel betekent ook het aannemen dat er een occulte macht werkzaam is, die gelijktijdig als zondebok kan fungeren. Duivelsgeloof is in feite een vorm van mysticisme, maar betekent gelijktijdig een vorm van onverdraagzaamheid, strijdvaardigheid en fanatisme. Wanneer je in een ander of diens daden de duivel het uiterste kwaad meent te erkennen, is immers een verdragen of zelfs maar een verstandelijk bezien voor een mens niet meer mogelijk. Wat van kracht blijft, wanneer een mens meent dat de macht van een duivel zich manifesteert in de gedragingen van een medemens.

De onverdraagzaamheid zal volgens mij zeker in de eerstkomende periode toe gaan nemen, ofschoon bij vele mensen zich een innerlijke verdraagzaamheid aan het ontwikkelen schijnt te zijn, die op de duur alle groepen en gedragingen zal omvatten met uitzondering van de zeer extremistische. Dit geldt zowel voor religie als anderszins. Een grootaantal mensen vraagt echter binnen de wereld van het geloof steeds meer naar persoonlijke belevingen en een persoonlijk bewijs. De nadruk zal volgens mij dan ook in steeds toenemende mate gaan vallen op geheimscholen en systemen, waardoor men tot geestelijke en/of mystieke belevingen denkt te kunnen komen. Deze nadruk betekent volgens mij ook, dat bij zeer vele mensen de mogelijkheid wordt geschapen tot een bewust ontwikkelen van vele paranormaal genoemde eigenschappen.

Zien wij naar de gemeenschap als geheel, zo blijkt dat de huidige gemeenschappen de neiging hebben hun onvermogen zichzelf te beheersen, te compenseren door een overmatig afkondigen van maatregelen, wetten e.d. Het aantal maatregelen, die in feite een soort dictatoriaal ingrijpen betekenen in de mogelijkheden, vrijheden en verworvenheden van anderen neemt steeds toe. Soms vinden dergelijke ingrepen plaats vanuit een handelsoverweging, soms vanuit politieke of godsdienstige overwegingen. In alle gevallen echter mag worden gesteld, dat een groot aantal bekwame en vaak in zich integere machten probeert de vrijheid van denken voor de mensen te beperken. Het zal duidelijk zijn dat een dergelijke neiging bij overheden of machten, van welke aard dan ook, moet voeren tot een toenemend verzet tegen alle macht bij dié mensen, die zich bewust worden van hun toenemende onvrijheid.

De toepassing van psychologische middelen voor het beheersen van de massa is, naar ik meen, reeds nu bekend. Het gebruik van z.g. sublimale reclametechnieken bv. is niet voor niets reeds nu in bepaalde landen uitdrukkelijk verboden. Een van de meer bekende technieken bestaat uit het zeer kort doen oplichten op bv. een film, die tussen andere beelden van een tekst of beeld met suggestieve inhoud. De zaak kwam in het nieuws toen een bepaald theater deze techniek

gebruikte om het verbruik tijdens de pauze aanmerkelijk te vergroten. De tekst: "heerlijk, nu een cola" betekende, dat bijna alle mensen zich tijdens de pauze verdrongen om dit product te verwerven. Men was zich echter niet van deze beïnvloeding bewust, daar de korte projecties niet lang genoeg duurden om tot het bewustzijn van de toeschouwer door te dringen, zodat deze meende dat zijn plotselinge dorst naar een bepaald product geheel uit henzelf voortkwam.

Dergelijke methoden worden in steeds grotere mate ontwikkeld en gebruikt. In bepaalde landen kent men van staatswege het z.g. leuzensysteem, dat in feite een soort hersenspoeling betekent. Denk in dit verband aan de wijze waarop in China leuzen worden gebruikt. In dit land is de leuze zelfs een middel geworden tot het abstraheren van de werkelijkheid, waardoor deze werkelijkheid, zoverre deze niet verenigbaar is met de leuzen, niet meer geheel beseft en beleefd kan worden. Het systeem doelt op een uitschakelen van alle denken, dat niet overeenstemt met de officiële mening, terwijl degenen die deze technieken gebruiken niet beseffen dat ook hun eigen inzicht en overzicht over het werkelijke gebeuren, hierdoor sterk worden beperkt.

Een kort voorbeeld: Een fabriek heeft een productie gehaald die boven de norm ligt. Hieraan wordt bekendheid gegeven. Maar niet wordt gesteld dat de arbeiders of de fabriek dit deden. Een dergelijke mededeling pleegt letterlijk als volgt de luiden: Dankzij de inspiratie van voorzitter Mao heeft productie-eenheid nr. xxx - waarop een naam kan volgen - haar taak vollediger kunnen volbrengen. De arbeiders beloofden, geïnspireerd door de werken en persoonlijkheid van de grote Mao, dat zij in de toekomst hun productie nog verder zullen verhogen.

Bij u gaat het gemeenlijk anders. U hoort hoogstens dat een bepaald bedrijf zijn dividenden heeft opgetrokken van bv. 15 tot 20%. U roept "was 't maar waar!" Dan vergeet u kennelijk, dat dergelijke dividenden veel voorkomen, maar dat zij niet slaan op het rendement van de investeringen die u gedaan hebt, daar u uw aandelen niet tegen de nominale waarde verworven zult hebben. Maar daarover hebben wij het nu niet. Zien wij hoe dergelijke systemen gebruikt kunnen worden om mensen te beïnvloeden, dan is het ook duidelijk dat mensen blind kunnen worden gemaakt voor bepaalde aspecten van de samenleving, de wereld en zelfs van de mens zelf.

Deze methoden zullen ongetwijfeld in de nabije toekomst op steeds grotere schaal worden toegepast. Maar er zijn ook steeds meer mensen die zich bewust worden van de methoden die gebruikt worden om hun denken en handelen te beïnvloeden. Het wonderlijke bij dergelijke methoden is nu juist, dat zij pas werkelijk goed werken zonder aanwending van geweld, wanneer je je van die beïnvloeding niet bewust bent. Dezelfde middelen die eerst een bepaalde oriëntatie betekenden, worden dan een bron van irritatie. Hierdoor is een gewelddadiger verzet tegen dergelijke indoctrinatiemethoden te verwachten. Dit betekent dan een uithollen van de gezagsstructuur, die haar gezag mede op werkelijkheidsvervalsing baseert. Het betekent gelijktijdig veranderingen in de mens en zijn gedrag en een handhaven van uiterlijkheden die gebaseerd zijn op een door velen niet meer aanvaard wereldbeeld.

In China zijn bv. de laatste tijd weer steeds meer mensen die in feite voor zich werken en handelen. Zij verdienen kapitalen voor zich, maar uiten zich steeds volgens de heersende leer en schrijven hun successen toe aan een geïnspireerd zijn door diezelfde Mao, wiens leringen zij door hun daden telkenmale weer verwerpen. Het egoïsme van de eenling wordt trouwens ook elders vaak vermomd als een handelen in het belang van het volk, de natie, of wat er maar gangbaar is binnen een gemeenschap. Let maar eens op, hoe vaak bv. in de bouwwereld het minachten van alle verlangens en wensen van de betrokkenen wordt gerechtvaardigd met een "wij werken volgens ons beste begrip van verantwoordelijkheid voor God, het land en de natie. De gemeenschap dienen wij zo, de eenling met zijn verlangen dient daarvoor te wijken." Men blijft dit zelfs herhalen als de gehele gemeenschap blijkt te bestaan uit dergelijke zich verzettende eenlingen.

Welzijn is eveneens een veel gebruikte term die echter bij nadere beschouwing neer blijkt te komen op het welzijn van eigen portemonnee. In de toekomst zullen dergelijke invloeden echter wel kunnen functioneren, maar dan qua aard meer en meer supranationaal blijken te zijn.

Op dit ogenblik is er nog een grote mate van nationalisme en kan veel onzin worden verkondigd in naam van het volk e.d. Reeds nu ook worden echter de nationale parlementen en heersers in toenemende mate beheerst en gemanipuleerd door machten die buiten en boven de natie staan, zodat zij niet meer onder de wetten van een bepaald volk vallen en zich aan alle beheersing onttrekken. Voor de heersers betekent dit een verlies van eigen beslissingskracht. Men kan dergelijke invloeden immers niet door middel van landswetten beheersen, maar durft ze ook niet geheel uit te wijzen, omdat men meent of weet hen nodig te hebben dan wel de machten vreest die deze organisaties in het geweer kunnen brengen. Ik neem aan, dat alle handelsbelangen in de komende periode mede hun stempel op de ontwikkeling van de menselijke samenleving zullen blijven drukken en zelfs de internationale verhoudingen zullen beheersen. Ik hoop alleen maar dat binnenkort het bewustzijn van de meeste mensen zover zal reiken, dat zij de invloeden van de wapenindustrie op dit gebied althans enigszins kunnen nivelleren: tot nu toe blijkt de invloed van deze groep n.l. sterk toe te nemen.

Wat zal er mogen te zien zijn? Wel, uw eigen neiging om naar getallen te kijken en niet naar werkelijke koopkracht, heeft een inflatie veroorzaakt. Nu houdt inflatie bijna altijd een toename van het staatsinkomen in. Dit betekent een toename van staatsvoorzieningen en meer uitkeringsmogelijkheden voor burgers die dit van node hebben, maar gelijktijdig een toename van staatsbemoeiingen. De inflatie betekent voor de meeste staten op het ogenblik een belangrijke zaak, ook al zal men dit natuurlijk niet openlijk toegeven. Het is de inflatie die bepaalde financieringsmogelijkheden geeft, het is deze inflatie waardoor men de mensen tevreden kan stellen en winstmarges hoger kan doen worden, geleende gelden goedkoper kan terugbetalen e.d. Inflatie is dus voor vele gouvernementen een middel om kolen en geiten te sparen, ofschoon een te ver voortgaan met het toelaten van inflatie natuurlijk neer zal komen op het consumeren van geit en kool. Men zal uiteindelijk wel pogen de inflatie ongedaan te maken. Maar het zal nog wel even duren. Want de beste methode om dit te bereiken is het scheppen van een internationale munteenheid, die in alle landen gelijkelijk en in gelijke waarde kan worden gehanteerd, terwijl zij zonder meer van het ene land naar het andere kan worden overgebracht.

Het zal u duidelijk zijn dat in dit geval geen enkel land meer zijn valuta kan manipuleren. Wat betekent dat een van de grootste mogelijkheden van een enkele staat, om eigen economische verhoudingen te blijven beheersen, weg zal vallen. Er zijn machten en krachten in de wereld die het tot stand komen van een dergelijke munt bepleiten, maar alle nationale belangen zullen, ongeacht hun uitspraken, alles doen om een praktische en algemene invoering van een dergelijke internationale munteenheid te bestrijden. Ik neem aan dat de eerste 50 jaren inflatie een algemeen verschijnsel zal blijven. Zo er al een internationale valuta wordt uitgevonden en ingevoerd, zo zal deze dus voorlopig niet als internationaal betaalmiddel kunnen fungeren. Toch betekent een dergelijke munt de enige mogelijkheid kapitaaltransfers van land tot land aan alle controle te onttrekken, terwijl gelijktijdig een volledige en algemene vergelijking van lasten, lonen en prijzen in alle landen voor eenieder mogelijk wordt.

Er zullen groepen zijn die ten koste van alles iets dergelijks zullen willen voorkomen. Een van de facetten die ik in een meer nabije toekomst meen te ontwaren is echter een besef voor de betrekkelijkheid van geld, dat bovendien eenvoudig belastbaar is. Ik zie ruilhandel toenemen en in toenemende mate ook diensten tegen goederen ruilen. Tot op heden waren dergelijke transacties alleen gangbaar bij staten en grote concerns. Nu echter gaan steeds meer mensen beseffen dat de ruil grote voordelen biedt. Reeds in deze dagen zien wij verder een neiging bij vele bedrijven de tussenhandel uit te schakelen. Dit heet te gebeuren uit de behoefte de verbruiker zelf iets van de winst te laten genieten, voordeliger te doen kopen. Dat is natuurlijk niet waar. Het gaat er in feite om dat de vele tussenschakels met hun koste opdrijvende werking, bepaalde producten moeilijker verkoopbaar maken, zodat de productie daarvan zou moeten worden beperkt. Een fabriek die echter rechtstreeks aan het publiek gaat verkopen, heeft wel de kleinhandelskosten, maar zal toch voordeliger kunnen aanbieden en zo haar artikelen aantrekkelijker maken voor de koper. Gelijktijdig is de prijs die men moet maken, lager en wordt de winst die men zelf nemen kan, hoger.

Deze neiging zal zich steeds meer voort gaan zetten. Ik voorzie in de meeste landen binnen 100 jaar een uitschakelen van een groot deel der huidige verdeelfactoren. Ik denk hierbij aan een steeds meer uitschakelen van de groothandel, daarnaast ook aan een bijna algehele uitschakeling van de niet gespecialiseerde kleinhandel. Specialismen en de servicemogelijkheden die daarmee verbonden zijn, zal men ook in de toekomst waarderen en willen betalen. Ik voorzie echter dat men het zelf hanteren voor de koop steeds minder als noodzaak zal zien, zodat kopen op de duur neer zal komen op een lopen door een showroom, terwijl men de nummers van de begeerde artikelen noteert. Daarna kan men, tegen betaling - waarschijnlijk op girale basis - de verlangde goederen in originele verpakkingen ontvangen aan een kassa.

Dit systeem bestaat reeds nu, maar is nog niet voldoende ontwikkeld. Het geldt nu alleen grotere of meer waardevolle gebruiksvoorwerpen van blijvende aard. Ik meen echter dat dit systeem ook voor levensmiddelen e.d. mogelijk is, met uitzondering van enkele artikelen die niet in standaardwaarden geleverd kunnen worden, zoals bv. vlees. Ik meen echter dat de vleesconsumptie steeds af zal nemen. Vlees is reeds nu een product dat te duur is, omdat de ruimte en voeding die nodig is om vlees te kunnen produceren, steeds meer voor andere bestemmingen gebruikt zouden kunnen worden, zodat de prijs daarvan steeds hoger komt te liggen en het eindproduct onbetaalbaar dreigt te worden, indien men nog een rendabele productie nastreeft. Wat betekent dat bij een meer en meer op reële waarde gebaseerde economie uw biefstukje steeds duurder zal worden, ook in vergelijk tot andere artikelen. Wat betekent dat u naar een vervanging hiervoor zult gaan zoeken.

Voor een groot deel zullen de vervangingsartikelen kunstmatige producten zijn. Reeds nu bestaan vervangende voedingsmiddelen, synthetisch vlees bv. Dezen blijken echter tot op heden vooral aan bepaalde legers te worden verstrekt, vermoedelijk omdat soldaten niet doelmatig tegen bepaalde onvolkomenheden van deze producten kunnen opponeren. Met uitzondering van het Nederlandse leger natuurlijk, dat uitmunt door zijn protesten, zijn vechtcapaciteiten, maar niet door zijn discipline. Vlees vervangende producten zullen echter in de toekomst steeds meer verkrijgbaar zijn. De neiging alles in het huishouden zo gemakkelijk mogelijk te doen, zal eveneens een rol spelen bij het veranderen van voedingsgewoonten. De emancipatie van de vrouw brengt haar er toe buiten eigen gezin te gaan arbeiden. Zij heeft daardoor minder zin en tijd om uren te besteden aan het koken van maaltijden, die pa en de kinderen vervolgens in enkele minuten verzwelgen met hoogstens een boertje en wat lekkers toe, waarna een uitgebreide afwas wacht op afdoening. Men zal dus bij bijzondere gelegenheden nog wel zelf vanuit de rauwe materialen koken, maar de productie van voorbereide levensmiddelen met eenvoudige bereiding zal toenemen, terwijl - met uitzondering mogelijk van groenten - het gebruik van onverwerkte levensmiddelen volgens mij af zal gaan nemen, althans de eerste paar honderd jaren.

Deze en soortgelijke ontwikkelingen betekenen ook een verandering in het gezinspatroon. Allereerst dient men te beseffen dat steeds meer gezinnen een vader en moeder zullen hebben, die beiden werkzaam zijn buiten het gezin. De kinderen zullen daaronder echter niet lijden, daar er voor hen een redelijke opvangmogelijkheid wordt gevonden. Integendeel: zij zullen hun eigen verantwoordelijkheden binnen het gezin beter beseffen, een grotere zelfstandigheid kunnen vinden, die echter gepaard gaat met een gevoel van inniger verbondenheid met het gezin - iets waaraan het in uw dagen nogal eens mankeert. Daar beide ouders activiteiten buitenshuis hebben, zullen zij de sfeer van het gezin meer op prijs kunnen stellen en zal een groot deel van de gezinsactiviteiten een kwestie van samenwerken worden, waarbij allen, ook de kinderen, betrokken zijn. Dit werkt bindend.

Ik voorzie: een verdere verandering door een afname van het aantal apparaten, dat men gemiddeld per gezin zal gebruiken. Nu beschikken vele gezinnen over koelkasten, wasmachines, ingewikkelde mixers e.d. enz. enz. Een groot deel van die apparaten zullen echter overbodig blijken, wanneer men gebruik maakt van voldoende voorbereide producten of algemeen beschikbare faciliteiten. De energie en de ruimte, die zij vergen, kunnen vaak beter gebruikt worden, zeker in een wereld waarin zuinigheid met grondstoffen en energie een normaal verschijnsel zijn geworden.

Dit betekent echter wel dat een bepaald aantal mensen een soort leefgemeenschap wordt, waarbinnen dienstencentra bestaan, die o.m. een wasserette bevatten, een opvangruimte voor jongere kinderen de mogelijkheid bieden warme maaltijden te bestellen, terwijl men daar ook bestellingen voor algemeen gebruikte artikelen te bestellen uit een standaardpakket - zoals brood en andere voedingsmiddelen en de meest voorkomende gebruiksartikelen. Tezamen brengt de gemeenschap de kosten van dit centrum op additionele kosten voor het gebruik van diensten en aanschaffingen middels die centra zullen gering zijn, daar geen winst wordt gemaakt. Het werk van het winkelen zal dus grotendeels vervallen. In de centra van grotere steden echter zal men nog winkels in overvloed aan kunnen treffen die de grotere gebruiksartikelen in redelijke variëteit aanbieden. Deze centra zijn in wezen vermaaksgelegenheden, waarbij het kopen een van de vele mogelijk bezigheden zal zijn.

De standaardisering die nu nog vaak o.m. bij kleding meubels e.d. niet voornamelijk technische producten een grote rol speelt, gaat teruglopen. Ik voorzie: dat hier het individuele en verder het persoonlijk creatieve werk meer en meer de nadruk zal krijgen. Wel denk ik aan geheel of bijna uniforme werkkleding, maar zie daarnaast een sterk gevarieerde vrijetijdskleding die voornamelijk in boetiekachtige ruimten gekocht kan worden. Mode blijft bestaan, maar zal in afnemende mate van invloed zijn op de aankopen van de mensen, zodat ook hierdoor de diversiteit in de hand wordt gewerkt. Men draagt wat men mooi en gemakkelijk vindt, niet wat anderen zeggen, dat dernier cri is.

De neiging alles persoonlijker aan te pakken, zal ook doorklinken in het gezin. De persoonlijke voorkeur wordt belangrijker en dat betekent ook, dat het kind een grotere mondigheid krijgt, dan nu gebruikelijk is. Nu is de mondigheid van het kind maar al te vaak iets wat op de ouders bevochten moet worden. In de toekomst is het eerder een normaal verschijnsel. Naar mijn mening is een betere gezinsintegratie hierdoor mogelijk. Het feit dat de kinderen op betrekkelijk jeugdige leeftijd grotere delen van het etmaal buitenshuis zullen moeten doorbrengen, impliceert verder een verandering in het onderwijssysteem. Het kind zal veel eerder met leermogelijkheden worden geconfronteerd. Wat betekent dat het kind, dat 6 à 7 jaren oud is, reeds aanleg en aanwezige talenten heeft getoond, zodat het mogelijk is bij de scholing meer rekening te houden met individuele mogelijkheden. Men zal bv. klassen van een ongeveer gelijk IQ samenstellen. Ook op ongeveer gelijke belangstelling zal worden gelet.

In deze tijd is de afstand die het kind moet afleggen om naar school te gaan, vaak nog een belangrijke factor die voor de gekozen onderwijsinstelling bepalend kan werken. Ik voorzie echter dat binnen 15 jaren het openbaar vervoer zal worden erkend als een sociale dienst en niet meer beschouwd zal worden als een soort sociaalgerichte exploitatie van de voetganger. Het kind zal dan ook al snel de beschikking hebben over voldoende frequent en veilig openbaar vervoer om naar school te gaan. Wat met zich brengt dat de aard van de school en haar mogelijkheden belangrijker worden dan de gemakkelijke bereikbaarheid zonder vervoer. Ik ben ervan overtuigd dat binnen 25 jaren het merendeel van de kinderen terecht zal komen op scholen die niet nabij de eigen woning liggen, maar die op de aard en bekwaamheid van het kind beter zijn afgestemd dan nu denkbaar is, terwijl er in de scholen in toenemende mate niet alleen sprake zal zijn van een leergemeenschap, maar ook van een leefgemeenschap. In een dergelijke gemeenschap zullen de kinderen zich geheel naar eigen aanleg en lust kunnen ontwikkelen, maar gelijktijdig zal de rivaliteit, die tussen kinderen nu eenmaal aanwezig is, dienen om een gerichtheid op de maatschappij binnen dit nieuwe onderwijs mogelijk te maken.

De ziekenzorg is ook al zoiets. Wanneer wij op het ogenblik zien hoe de zorg voor zieken zelfs in landen als Zweden en Nederland georganiseerd is, zo valt op dat er in feite sprake is van grote verspilling, waarbij misschien ten bate van een zeer klein deel van de gemeenschap - maar zelfs dit staat niet vast - grote kosten worden gemaakt, die de gemeenschap betaalt. Men zou kunnen zeggen dat op het ogenblik de belastingbetaler rond de helft van zijn belastingen alleen betaalt om zo de kosten te dekken van de fouten die zijn gouvernement op grond van misrekeningen of verkeerd inzicht voortdurend maakt - ook in verband met de ziekenzorg. Wat nodig is en daarom ook binnen niet al te lange tijd tot stand gaat komen, is een medisch centrum dat gemakkelijk bereikbaar en betreedbaar is, waarin altijd een medische bezetting aanwezig is.

Men heeft geen particuliere dokter nodig. Wel zal men soms een psycholoog of psychiater van node hebben, waarbij de persoonlijke binding wel van groot belang kan zijn. Deze mensen zullen nog wel een particuliere praktijk moeten voeren, zoals nu in de medische stand gebruikelijk is. Zover het de zuiver lichamelijke geneeskunde betreft, zullen wij die steeds meer zien worden tot een controle en reparatiewerk voor het lichaam. De centra zullen in dit opzicht de taak hebben van een goed ingerichte werkplaats met voldoende technisch geschoold personeel. Een groot deel van de taken die een huisarts heden niet of onvoldoende kan vervullen door een teveel aan patiënten en een tekort aan hulpmiddelen, zal men in een dergelijk centrum wel kunnen volbrengen. Voor uw land zijn rond 2300 van dergelijke "werkplaatsen" nodig, waarbij ik rekening houd met bereikbaarheid en taakverdeling. Maar al die centra kunnen op precies dezelfde wijze worden geïnstalleerd. Wat betekent dat medisch personeel zo nodig in elk centra onmiddellijk de weg weet en alle taken zonder meer kan vervullen. Het betekent ook dat vele taken die nu een bezoek en soms ook opname in een ziekenhuis vergen, dan in eigen omgeving evengoed, maar met minder kosten en tijdverlies, kunnen worden volbracht. Ik denk hierbij aan cardiogrammen e.d., maar ook aan bloedzuivering voor nierpatiënten.

Normale bevallingen kunnen plaats vinden in dit centrum, waarna de kraamvrouw reeds snel naar eigen omgeving terugkeert, terwijl gezien de bereikbaarheid een opname voor het optreden van eerste weeën niet nodig is. Bevallingen kunnen door de nabijheid en voortdurende beschikbaarheid van medisch personeel ook gemakkelijker thuis plaats vinden. Men zal inzien dat dit zowel een vermindering van kosten - minder specialisten, minder ziekenhuisdagen - als ook een vermindering van belasting van medici zal betekenen. Vergeet niet dat door dergelijke centra ook een concentratiemogelijkheid ontstaat voor vele diensten die nu nogal verspreid zijn. Dit geldt zowel voor gemeentelijke diensten, die nu met weinig moeite vlak bij huis te vinden zijn, als voor andere sociale en medische mogelijkheden.

Specialistische verpleeghuizen daarentegen zullen juist geconcentreerd kunnen worden. Ik denk hierbij bv. aan de zwakzinnigenzorg. Nu zijn er vele tehuizen, elk met eigen problemen en bezwaren, met eigen aanpassingsmoeilijkheden. Het zou beter en voordeliger zijn een soort zwakzinnigenstad te bouwen, waarin alle specialismen die noodzakelijk zijn, beschikbaar zijn en alle maatregelen die voor de verzorging nodig zijn, genomen kunnen worden. Iets dergelijks zou ook voor andere groepen die voortdurende verpleging behoeven, tot stand kunnen komen. De mogelijkheid dat dit gebeurt, ligt volgens mij ten hoogste 30 jaren in de toekomst. Het voordeel is dat in een dergelijke opzet de verpleegden een grotere zelfstandigheid kunnen bezitten, terwijl de werkelijke kosten aanmerkelijk lager zijn. Bovendien is in een dergelijke grote opzet plaats voor verschillende benaderingen van patiënten, zodat problemen als die tussen Dennendal en nieuw Dennendal ondenkbaar worden. Er komen meer en meer van dergelijke verzorgings-eenheden in de gemeenschap. Een dergelijke eenheid zal erkennen dat u, behorende tot en werkende voor die gemeenschap, recht hebt de faciliteiten van de gemeenschap zonder meer te gebruiken waar dit noodzakelijk is. Dit zal op de benadering van zieken grote invloed hebben, daar hun zelfstandigheid beter erkend zal worden en de betutteling, die nu vaak optreedt, snel verminderen zal.

Ook in de maatschappij zal men zoeken naar een praktische benadering, die rekening houdt met het feit dat een lid van de gemeenschap ook recht heeft van alle faciliteiten die de gemeenschap biedt, zonder meer gebruik te maken. Ik wees reeds op openbaar vervoer dat gratis zal worden. Ook een PTT zal haar wijze van werken daaraan aanpassen. Het dienstbetoon zal waarschijnlijk minder worden, zodat u bv. brieven aan kleine postkantoren zult moeten brengen en daar af kunt halen. Er zullen veel meer van dergelijke kleine posten zijn dan nu, naar ik aanneem. Daartegenover staat dat u gratis van de posterijen gebruik kunt maken. Bij het openbaar vervoer zal men eveneens ontdekken dat men meer utilitair denkt en minder streeft naar een zekere luxe dan op het ogenblik het geval is. Daartegenover staat het feit dat u er vrijelijk gebruik van kunt maken en goede, snelle en aansluitende verbindingen kunt vinden, die aangepast zijn aan de werkelijke vervoersbehoeften van de gemeenschap. Deze ontwikkeling ligt eveneens niet zo ver van u af. Ik meen dat binnen 30 jaar de nodige veranderingen in het openbaar vervoer en de opvattingen daaromtrent een feit zullen zijn.

Wel zal men nog vele jaren een uitzondering moeten maken voor het luchtverkeer, dat als een energievretende luxe zal worden beschouwd, terwijl de uitvindingen die nodig zijn om dit juist te doen verlopen, nog niet gedaan zijn dan wel nog niet in exploitatie zijn genomen. Bij een goed luchtverkeer zal het er niet om gaan zoveel mogelijk over te brengen in zo kort mogelijke tijd, ongeacht de zeer hoge kosten, maar zal men uitgaan van het standpunt dat men zo snel mogelijk en met zo min mogelijke kosten een zojuist mogelijke vervoersindeling moet bieden. Dit betekent dat enorme Stratojets over rond 40 jaar voor normaal vervoer niet meer in tel zullen zijn. Wel voorzie ik een mogelijkheid dat voor regering en snelverkeer raketten gebruikt zullen worden -rond 50 jaar vanaf nu - die voornamelijk intercontinentaal vliegen. Zij zullen niet voor eenieder toegankelijk zijn, ook niet tegen betaling en niet volgens vaste schema's vliegen, maar dienen voor noodzakelijk snelvervoer van belangrijke personen en stukken.

Veel van hetgeen ik stelde lijkt toekomstmuziek. Zolang je uitgaat van het standpunt dat een mens dient te werken om te eten, zal men dit alles onmogelijk of misschien wel verwerpelijk achten. Nu wil eenieder zoveel mogelijk zijn werkgelegenheid zeker stellen, daar hij deze verwacht met zijn mogelijkheid tot leven. Dit denkbeeld zal steeds minder nadruk krijgen binnen de gemeenschap. Hier zien wij de inwerking van de Aquarius-invloeden die over rond 600 jaren hun grote kracht gaan bereiken. Juist hierdoor is morgen eerder een overgangsfase dan een algehele en werkelijke vernieuwing van de mensheid. Dit ligt echter te ver weg voor dit onderwerp. Ondertussen zal de mensheid naar een geheel nieuwe wijze van leven en een nieuw bewustzijn moeten toegroeien. Hoe dit gebeuren zal?

In de eerste plaats zal de mensheid steeds meer moeten gaan vereenvoudigen. De huidige maatschappij is veel te complex geworden. Ik kan mij voorstellen dat er een tijd komt waarin men "belastingen" kan betalen door een kaartje te kopen, daar u alleen de werkelijke kosten van gouvernement berekend worden en dezen voor eenieder dus gelijk zijn. Ik kan mij zelf voorstellen dat men in het begin met reductie een soort knipkaart aanbiedt, waarmee men een aantal belastingsperioden kan voldoen. De mogelijkheid lijkt mij niet uitgesloten dat men in het begin een dergelijk systeem op procenten van het inkomen baseert, maar dan met een steeds gelijk bedrag, dat berekend wordt over het gemiddelde inkomen van bv. de laatste 4 jaren en eerst na meerdere jaren opnieuw wordt aangepast. Dit ligt volgens mij nog 20 jaren in de toekomst. Een voordeel lijkt mij hierbij een regeling, waardoor alle overheidsvoorzieningen middels deze "belastingen" zullen zijn voldaan: gas, water, licht, post, telefoon, vervoer, zover dezen behoren tot de overheidsvoorzieningen.

Door dergelijke verschuivingen zal de nadruk ook vallen op de ontspanning, die echter grotendeels voor de rekening van elke persoon zelf zal komen. Veel van die vrijetijdsbesteding zal voornamelijk creatief zijn. De speelsheid zal m.i. lange tijd twijfelachtig blijven. Toch wordt de doorsnee mens in de toekomst niet tot een perfecte "doe-het-zelver". Het zelf doen in uw dagen is in de eerste plaats een noodsignaal dat wijst op de onbetaalbaarheid en vaak ook onbereikbaarheid van vakkundige oplossing van vele huishoudelijke problemen. Al te veel ziet men nu nog over het hoofd dat doe het zelf alleen zin heeft wanneer er sprake is van een voldoende vaardigheid om het begeerde resultaat zonder grote verspilling te kunnen bereiken. Ik voorzie een verandering in dit patroon binnen 10 jaren. Het zelfbezig zijn zal dan vooral een kwestie worden van de vraag, wat men zelf wil en kan scheppen, voor zich of voor anderen, voor gebruik of sier. De gemeenschap zal deze trend erkennen door plaatsen aan te wijzen en beschikbaar te stellen, waarin liefhebbers tegen zeer redelijke vergoedingen over de nodige instrumenten en mogelijk zelfs over verschillende materialen zullen kunnen beschikken. De nadruk op volk en spelen blijft nog enige tijd gehandhaafd. Mogelijk zal voetbal als toeschouwersport nog langere tijd kunnen bestaan. Maar de nadruk vanuit de gemeenschap zal vooral vallen op het "zelf doen, zelf bezig zijn."

Ik zou dit willen verduidelijken. Toen tv nieuw was in uw land, was het aantal mensen dat naar alle uitzendingen bleef kijken zodra daartoe gelegenheid bestond, rond 99,9% van alle toeschouwers. Nu is dit teruggelopen tot rond 37%, terwijl de testbeeldkijkers bijna zijn uitgestorven.

Op den duur blijkt men dus van passief amusement vermoeid te geraken en weer te zoeken naar iets wat men zelf kan doen, iets, waarin men zelf aandeel en beslissingsmogelijkheid heeft. Bij bepaalde sporten zien wij dat successen toeschouwers aanlokken, maar dat bij het ontbreken van dergelijke successen, die een beroep doen op het chauvinisme van de mensen, de belangstelling terugloopt, ook bij het hoog heilige voetbal. Men zal gaan beseffen dat het geen zin heeft grote sommen gemeenschapsgelden te betalen om beroepsvoetbal in eigen stad of streek maar te doen voort lijden. De gemeenschap zal bereid blijken te zijn goede velden en zelfs velden met goede toeschouwersaccommodatie beschikbaar te stellen voor de mensen die willen voetballen. Maar de verdere kosten van de sport zal men dan ook geheel zelf moeten dragen.

Ook zal men niet meer muziek en toneel subsidiëren. Men zal bereid zijn zonder kosten zalen ter beschikking te stellen, maar alle verdere kosten komen voor de uitvoerenden. Wie zeer goed is zal onder die condities nog steeds muziek, toneel of sport als beroep kunnen uitoefenen, maar nu niet meer over de rug van de gemeenschap. Deze ontwikkeling voorzie ik binnen 10 jaren reeds, zij het eerst als tendens en pas langzaam als werkelijk algemeen systeem. Musea zullen bestaan, maar hun aankopen alleen kunnen financieren uit inkomsten door bezoekers. "Leden" zullen geworven worden, maar dezen zullen dan ook mede het aankoopbeleid van een museum gaan bepalen. Dit laatste zal door veel kunstenaars betreurd worden daar zaken als overheidsaankopen, steun, compensatieregeling tot het verleden gaan behoren; toch voert dit tot een gezondere benadering en beleving van de kunst en sluit deze wijze van werken geen vernieuwingen in de kunst uit. Alleen wordt geëist dat zij hun betekenis ook bewijzen. Wat logisch is.

De noodzaak de voor de mensen beschikbare ruimte anders te verdelen dan tot nu toe, is in deze tijden reeds bekend. Men kan nu kiezen voor een optimaal gebruik door zoveel mogelijk mensen op zo klein mogelijke ruimte samen te brengen en zoveel mogelijk ruimte beschikbaar te stellen voor zoveel mogelijk industrieën - waaronder de agrarische. Je kunt echter ook uitgaan van een werkelijke behoefte en daarbij een areaal bestemd is voor de noodzakelijke industrieën - waaronder de agrarische - terwijl een verder areaal beschikbaar wordt gesteld voor ontspanning en wel in overeenstemming met de bestaande behoeften. De rest verdeelt men dan onder de mensen. Dit is een denkwijze die waarschijnlijk eerst langzaam op zal komen. Toch vraagt men zich reeds nu af, waarom een mens in een klein huis moet leven en met ruimte moet woekeren, wanneer het mogelijk is grotere en beter aangepaste woningen te bouwen. De vrijheid van een alleenstaande woning of gezinswoning zal men over enige jaren beseffen als de juiste oplossing, omdat daaraan nu eenmaal werkelijk behoefte is. Het proces van omstelling en bouw vergt rond 150 jaar. Men zal wel voor groen in de woonzones zorgen, maar afzien van het stichten van allerhande kleine parkjes, daar men uitgaat van het standpunt dat deze vaak eerder misbruikt worden, terwijl door besparing van ruimte hier men elders plaats kan vinden voor nieuwe wouden, waarin eenieder zich vrij en geheel naar eigen aard in de natuur zal kunnen ontspannen.

De richting naar de leefstad wordt naar ik meen eveneens door sommige groepen ingeslagen. Vooral wanneer je gewoon bent in een stadscentrum te wonen, wil je vrijheid, maar je vindt het ook prettig alle dingen bij elkaar te hebben. Dergelijke mensen vinden hun wensen vervuld in de woonheuvel - eerste bouw over rond 15 jaren - waarin de buitenkant bestaat uit woon-appartementen, de binnenzijde winkels, amusementsgelegenheden e.d. omvat, plus eventueel een station. Ik neem aan dat het bouwen van dergelijke kleine en compacte steden meer algemeen zal worden over rond 40 jaren.

Het wordt dus wel anders morgen. Maar wordt het ook beter? In zekere zin wel. Nu hoor je vaak mensen kreunen, omdat mooie oude wijken worden afgebroken. Zij hebben wel enig gelijk. Er gaat iets eigens en pittoresks verloren. Daar tegenover staat de vraag, of die oude wijken nog leefbaar zijn, dan wel ligt achter die oude gevels een zo grote reeks van woonongemakken, dat het niet redelijk meer lijkt dit voor mensen te aanvaarden. Nu zegt men: de ongemakken zijn er, dus alles tegen de grond. In de toekomst zal men vaak stellen: behoud de gevels en restaureer die zo nodig, maar bouw daarachter dan goede en moderne woonruimte.

Men zal in de toekomst voelen voor een uiterlijk met meer individuele eigenschappen en eenvormigheid, zoals die nu zo vaak gebouwd wordt, verafschuwen. Maar men zal er zorg voor dragen dat het historische element in oude steden tot zijn recht blijft komen, terwijl de mens de voor hem belangrijke leefmogelijkheden zal kunnen vinden, zowel midden in een oude stad als ergens op het platteland. De nieuwbouw zal - ondanks alle afwijzing daarvan in de laatste tijd - toch weer de kant uitgaan van de elementenbouw. Maar dan niet de blokkendoosstijl die men nu kent. Men zal echter overal werken met standaardelementen, waarin alle voorzieningen reeds aanwezig zijn. Wanneer dus een wand wordt geplaatst zijn daarin aangebracht: waterleiding, elektrische bedrading, zal eventueel ook reeds de uitlaat voor kranen, afvoerleidingen, douche e.d. aanwezig zijn. Zelfs stopkontakten en lichtschakelaars zullen in het element verwerkt zijn, evenals eventueel verwarmingselementen. Men zal deze standaardelementen zonder meer kunnen bestellen en meerdere elementen naar wens kunnen combineren. De wendbaarheid, het aanpassingsvermogen in de bouw, neemt hiermede sterk toe: Indelingen kan eenieder naar wens maken.

In vele gevallen zal men zelfs kiezen voor een woning met dragende en geluidsisolerende wanden, waarbinnen de indeling door dergelijke eenvoudig te verplaatsen elementwanden wordt gevormd. Men zou dan desnoods in een uur een bepaald vertrek kunnen vergroten en een naastgelegen vertrek in dezelfde mate verkleinen. Wooncellen zullen een rol spelen, juist omdat velen de wens koesteren van tijd tot tijd de indeling van hun woning aan nieuwe inzichten of behoeften aan te passen. Dit bestaat reeds nu. Over rond 10 jaren zal de wooncel met vrije wandindeling van de ruimte echter meer opgang gaan maken. De kosten zullen echter nog hoog zijn, want tot nu toe bekijkt men dergelijke experimenten nog verkeerd.

Voor de vlottende bevolking die in vele landen toeneemt, voorzie ik de volgende oplossing: Een stacaravan heeft bepaalde afmetingen. Standaardiseert men deze voldoende, dan is het mogelijk een geraamte te maken, waarin deze caravan geplaatst kan worden en wel in meerdere verdiepingen. De bewoner behoeft alleen de aansluitingen in orde te brengen en beschikt over een tijdelijke flat, die hij te allen tijde weer kan verlaten voor een andere elders. De verplaatsing naar verdieping e.d. vindt plaats door een vast in het geraamte gemonteerde kraan. Rond 20 jaren zal dit wel opgeld gaan doen. Anders is dit wel, ofschoon ik mij afvraag of de caravanbewoners enthousiast zullen zijn. Toch is dit de enige wijze waarop men kan voorkomen dat steeds grotere ruimten een kleine tijd van het jaar vol met caravans staan en de rest van het jaar een soort verlaten vlakte vormen. Het voordeel van deze opzet is dat veel meer plaats beschikbaar blijft voor de vrije natuur, die de caravanliefhebber uiteindelijk toch zoekt te genieten.

Belangrijk is de ontwikkeling van het energievraagstuk. Atoomenergie, zoals men deze nu wil gebruiken, vormt zeker niet de meest veilige of aantrekkelijke vorm van energiewinning. Verbetering op dit gebied is op kortere termijn - 5 à 10 jaren - te verwachten. Er zijn reeds nieuwe systemen uitgevonden, over andere nieuwe benaderingen denkt men nog na. Geheel zekere centrales zijn binnen 50 jaren te verwachten. Vooral in de eerste periode zal steeds meer de nadruk gaan vallen op alternatieve vormen van energiewinning. Men zal trachten zonnekracht te gebruiken, getijdekracht en van waterenergie - verval - gebruik maken waar dit maar mogelijk is, zelfs indien geen groot vermogen uit een centrale gewonnen kan worden. Ook oudere vormen van energiewinning doen weer opgeld, zoals bv. door middel van watermolens, terwijl in streken met veel wind zelfs windmolens zullen worden gebruikt voor particuliere energiewinning. Minerale energiebronnen zal men steeds meer sparen. Ook zal men beseffen dat elektriciteit wel een gemakkelijke, maar zeker niet de meest rendabele energiewinning is. Grote bedrijven zullen trachten eigen energiewinningen te scheppen, vaak langs mechanische weg.

Bedrijven worden overigens kleiner, omdat alleen in een klein bedrijf elke arbeider overzicht kan hebben over het geheel en zo zowel mee kan praten als ook bewust ten voordele van het geheel zal kunnen handelen. Dit betekent meer interesse, kennis van het product, waardoor productiegemeenschappen kunnen ontstaan, waarin eenieder wat te zeggen heeft en daarvan ook werkelijk gebruik kan maken, terwijl men bovendien weet wat men doet en waarvoor.

Inspraak, laat staan het mede bepalen van het productiepatroon en de arbeidsindeling, zijn in grote bedrijven onmogelijk, omdat slechts enkele specialisten voldoende overzicht hebben om beslissingen te nemen. Kleine bedrijven zullen daarvoor aantrekkelijker worden en gemakkelijker goede werknemers kunnen krijgen. Dit komt zowel hun product als de rendabiliteit van het bedrijf ten goede. Inspraak, zoals deze nu vaak geëist wordt, is onzin. De arbeiders zien te weinig wat er gedaan wordt, wat noodzakelijk is en voelen zich te zeer geëxploiteerd om zich de moeite te geven enig begrip voor het bedrijf als geheel en de behoeften en noodzaken daarin te winnen. Wat erop neer komt dat de veelgevraagde inspraak neer komt op het verspillen van veel tijd, uiteindelijk resulterende in gebloemd wc-papier in plaats van grauw dito. Want zonder begrip voor het geheel en de eisen die dit stelt, kun je met alle inspraak werkelijk niets doen, tenzij eigenwijs zijn en het bedrijf ten gronde richten. Juist daarom zal de kleinere arbeidsgemeenschap steeds meer kansen krijgen tegenover de giganten van de industrie: De arbeiders en leiding hebben overzicht, kennen elkaar en komen tot een goed werkklimaat plus een werkelijke gedeelde verantwoordelijkheid. Een integratie tussen de standen en rangen is alleen in en vanuit dergelijke bedrijven mogelijk.

Vergeet bij dit alles niet, dat in uw welvaartsmaatschappij steeds meer mensen er steeds minder voor voelen te werken alleen maar om hun brood te verdienen. Wat mij brengt tot een andere belangrijke ontwikkeling. Ofschoon ik geen precieze tijdstippen kan geven voor bepaalde fasen van deze ontwikkeling, is het toch reeds nu duidelijk, dat steeds meer mensen niet meer hun inkomen proberen op te voeren om zo een maximale consumptiemogelijkheid te vinden, maar eerder hun behoefte tot verdienen aanpassen aan een kleinere consumptie en in vele gevallen er zelfs vrijwillig toe overgaan hun consumptie aan te passen aan de mogelijkheden die zij vinden in een activiteit, die zij zelf bevredigend vinden. Dit heeft grote voordelen voor de mensheid als geheel, ook al is het voor handelsondernemingen natuurlijk minder aangenaam. Maar het betekent wel dat een rationelere productie mogelijk wordt.

Bv.: in uw land circuleren vele sigarettenmerken. Onderscheiden naar hun inhoud en smaak zou men met een vijftal merken kunnen volstaan. Zeepoeder: rond 80 soorten, waarbij 15 hoofdmerken. Bestanddelen: gelijk of ongeveer gelijk bij de meesten. Verschillen liggen vooral in de verhouding van de bestanddelen, niet in de werking of kwaliteit: men zou kunnen volstaan met een drietal merken in twee of drie uitvoeringen: met chloor, zonder chloor en geheel fosfaatvrij. Indien de mensen dit gaan beseffen, zullen zij kiezen voor het voordeligste product dat aan hun wensen tegemoet komt en zoals vanzelf de veelheid terugdringen. De kans dat dit gebeurt acht ik wel aanwezig, maar eerst over rond 12 jaren. In ieder geval gaat alles in de richting van een meer rationele productie als gevolg van een meer bewuste consumptie.

Het probleem van de derde wereld zal eveneens een afwijkende oplossing gaan vinden en hierdoor verdwijnen. Geen handelsgrenzen meer, gelijke mogelijkheden voor eenieder op elke afzetmarkt, een enkele internationale valuta betekenen dat overdracht van kennis en enige scholing voldoende zijn om z.g. onderontwikkelde landen in staat te stellen zich op hun eigen wijze te ontwikkelen, zonder dat zij daarom bedelaars of afpersers behoeven te worden tegenover rijkere landen.

Het is duidelijk dat veel gaat veranderen, maar dat vele grote belangen van heden daarbij in het gedrang zullen komen. Denk dus niet dat dit alles zonder strijd e.d. verloopt. De nieuwe maatschappij is in vele opzichten een hardere maatschappij. Morgen is wel anders, maar of het voor u beter is, blijft nog de vraag. Vanuit ons standpunt is morgen wel beter, omdat wij menen dat het beter is een mens met zijn eigen verantwoordelijkheden te confronteren, dan hem de kans te geven eigen tekorten aan te vullen door profiteren van anderen. Op het ogenblik hebben vele mensen het gevoel, dat het goed is je met andere volkeren of groepen verbonden te voelen en dezen voordelen te bezorgen. Maar geestelijk gezien is het beter meer op jezelf te staan, een ander deze plicht eveneens toe te kennen en hem als gelijke te beschouwen en te behandelen. Deze tendens zal in de toekomst een steeds grotere rol gaan spelen. Overigens zal dit, ongeacht de betere gezinsverhoudingen waarover ik u heb gesproken, ook invloed hebben op de mogelijkheden voor kinderen van 12 jaar en ouder. Want ook dezen zullen dan als gelijkwaardig beschouwd worden, niet als objecten die onder voogdij staan.

Er zal ook voor hen een grotere vrijheid ontstaan. Wat mij aan het einde brengt. Ik kan nog mededelen dat de medische wetenschap met grote sprongen vooruit zal gaan. Men zal o.m. ontdekken dat de huidige medische wetenschap alleen een uitgangspunt is, geen oplossing, en zal alternatieve geneeswijzen gaan aanvaarden. De wijze waarop in de toekomst de medische verzorging werkt, zal hiertoe veel bijdragen. Bepaalde ziekten die nu algemeen zijn, kunnen na enige tijd praktisch genezen worden. Zo zal men het merendeel van de kwalen die men nu onder reumatiek samenvat binnen 25 jaar geheel kunnen genezen. Binnen 15 jaar vindt men een afdoende oplossing voor de nu veel voorkomende hartkwalen en infarcten. Een oplossing van het kankerprobleem verwacht ik eerst over rond 50 jaren, maar een eerste oplossing, waardoor genezing mogelijk wordt, en het merendeel van de patiënten genezen kunnen worden, voorzie ik reeds binnen 5 jaren. De medische mogelijkheden worden dus groter. Men dient echter te beseffen dat bij het overwinnen van de ene kwaal een andere in verschijning kan treden of de belangrijkheid van kwalen, die nu nog niet algemeen bekend zijn, op de voorgrond kan treden. Van een algehele gezondheid is ook morgen voor de mensheid nog geen sprake.

Jammer voor de medische stand is wel dat de status van het geneesheer zijn teloor gaat. Dokter wordt een beroep als alle anderen, gebonden aan dezelfde beperkingen en openlijke verantwoording. Wat inhoudt dat de medicus zal gaan leven als een werkelijk deel van de gemeenschap en niet als iemand, die daar ten dele boven of buiten staat. Het zal bevorderen dat alleen degenen die werkelijk genezen willen, omdat zij dit als iets belangrijks en voor hen goeds zien, zich nog aan dit beroep zullen wijden, terwijl velen die in de eerste plaats denken aan status en inkomen, andere wegen zullen zoeken - maar waarschijnlijk steeds minder zullen kunnen vinden.

Rechtspleging: steeds minder advocaten zal men nodig hebben, daar een groot deel van de rechtspleging cybernetisch zal geschieden, wat eerlijkheid en onpersoonlijkheid van oordeel verzekert, terwijl geen juridische verdediging nodig is, maar alleen een verdediging door het inbrengen van de feiten gezien van uit het standpunt van de verdachte noodzakelijk is. Dit versnelt en vereenvoudigt de zaak zeer. Het wijzen van vonnis zal waarschijnlijk altijd wel door een mens geschieden. Maar aanpassing van de straf aan eventuele menselijke factoren in de beklagde kan eerst na de wijziging van het vonnis plaats vinden. Wat hard maar eerlijk is. Ik wijs u erop, dat in enkele universiteiten reeds nu computers worden gebruikt die een juridisch geheugen hebben en bij bepaalde zaken geraadpleegd kunnen worden om te weten wat de toepasselijke mogelijkheden zijn en welke jurisprudentie voor een bepaalde zaak van belang kan zijn.

Morgen zullen vele menselijke factoren die in alle aspecten van de samenleving een rol plegen te spelen, moeten verdwijnen, zodra het om de verhouding gemeenschap-individu gaat. De mens zal een grotere vrijheid genieten en op basis van gelijkheid met allen echter wel anders gaan denken en leven, dan nu vaak het geval is. Seksuele vrijheid zal ongetwijfeld nog lang blijven bestaan. Huwelijken echter worden een kwestie van persoonlijke overeenkomsten, waarbij het gezin de basis van de gemeenschap zal blijven. Seks en gezin zullen deels zelfs te scheiden zijn na enige tijd en in bepaalde gevallen. De huwelijkswetgeving, zoals deze nu bestaat, zal niet lang meer van kracht blijven - rond 80 jaar - maar ook nadien zullen vele kerkelijke huwelijken voor het leven gesloten worden. Inzegening van een huwelijk, feestelijke erkenning van een gesloten huwelijkscontract, al dan niet in duur beperkt, zal blijven bestaan.

Het autoverkeer zal afnemen, zeker nadat het openbaar vervoer meer frequent en kosteloos is geworden, terwijl de kosten van persoonlijk vervoer de eerste eeuw nog wel sterk toe blijven nemen. Verkeerscongesties, vooral op spitsuren, spelen mede een rol in deze omschakeling die over enige jaren reeds begint. Het wegvallen van grenzen als arbeid en verplaatsingsbelemmering betekent een betere spreiding van beroepsbevolking, die nu trekt naar oorden waar men met de minste kosten kan produceren en dus betere condities voor arbeiders zal kunnen bieden. Binnenlands neemt de gemiddelde afstand tussen woning en werk na rond 10 jaren weer af. Huisvesting zal in vele gevallen verbonden zijn aan werkzaamheid in een bepaald bedrijf of gebied - rond 25 jaar.

Hiermee heb ik het meeste wel beschreven. Mogelijk vraagt u zich af, of het geestelijk leven van de mens morgen beter zal zijn. Dit is en blijft van persoon tot persoon verschillend. Maar wanneer een mens in zijn leven in de eerste plaats leert afgaan op eigen gevoelens en innerlijk en zich in steeds mindere mate bindt aan verkondigde waarheden en vrijheden, die hij niet durft onderzoeken, zal volgens mij het geestelijk klimaat voor de doorsnee mens verbeteren. Men zal dan immers steeds meer uitgaan van beleefde waarheden en steeds minder van gepredikte waarheden. Hij die beleeft, heeft geen behoefte tot prediken. Hij wil hoogstens zijn ervaringen anderen mededelen. Hij die niet beleeft en ten koste van alles wil geloven, kan zijn geloof vaak alleen handhaven door het anderen op te dringen.

In geestelijk opzicht verwacht ik dus wel verbeteringen. Maar toch moet ik stellen: De wereld van morgen zal anders zijn. Of zij beter is zal sterk afhankelijk blijven van uw eigen instelling en oordeel.

Na de pauze zal ik op uw vragen ingaan.

Goedenavond.

BEANTWOORDING VRAGEN

Goedenavond, vrienden.

U hebt hopelijk een aangename pauze gehad. Ik zal nu ingaan op uw vragen.

Vraag: Wat is de relatie tussen eetgewoonte en menselijk gedrag? Krijgt de mens minder behoefte aan bepaalde levensmiddelen, of bewerkt schaarste de verandering?

Antwoord: Schaarste bewerkt de verandering, omdat de mens niet door een werkelijk behoeft patroon wordt gedreven, maar door gewoonte en genotzucht. De relatie tussen eetgewoonte en gedrag bestaat niet absoluut. Wel kan worden gezegd dat middels bepaalde levensmiddelen stoffen in het lichaam komen die de interne secreties en daarmee het menselijk gedrag kunnen beïnvloeden.

Vraag: Werkt vleeseten karma vergrotend? Wat dan met het eten van planten, die volgens bepaalde richtingen eveneens een ziel hebben?

Antwoord: Men weegt later niet af hoeveel vlees u gegeten hebt om dit gewicht aan uw karma toe te voegen. Vleesvoeding kan, zoals ik zei, invloed hebben op uw gedrag en gevoelsleven, hetwelk dan weer met uw karma in verband kan staan. Wat planten betreft: zij zijn bezielde, inderdaad. Volgens de zuivere regel geldt: spaar alle leven. Alleen alle vruchten mogen genoten worden, maar niet levend gewas, niet leven. Deze regel geldt o.a. nogal eens in Jain-gemeenschappen.

Men kan ook redeneren dat planten in ieder geval een lagere levensvorm zijn dan een dier. Ik voor mij meen echter dat, zolang de wereld van de dieren bepaald wordt door een eet-en wordt-gegeten, de mens zich ook van dierlijk voedsel niet hoeft te onthouden tenzij dit voor hem persoonlijk een lichamelijk of geestelijk voordeel betekent in de praktijk.

Vraag: Zou in de door u geschetste maatschappij niet snel het recht van de sterkste weer gaan overheersen en het verantwoordelijkheidsgevoel voor elkaar afnemen. Dat lijkt mij niet leefbaarder.

Antwoord: In de praktijk is het geschetste de enige dichtsbijzijnde mogelijkheid. Uiterlijk solidariteitsgevoelens in deze tijd gaan immers steeds meer gepaard met het gevoel dat men niet persoonlijk verantwoordelijk is, maar dat de verantwoording bij de gemeenschap ligt. Men ontleent dan aan de solidariteit, die men stelt t.a.v. de gemeenschap, zelf rechten. Men offert niet meer vanuit zich om het goede tot stand te brengen, maar stelt dat het andere hiervoor aansprakelijk is en eist op grond van een solidariteit voor zich rechten op.

In de geschetste ontwikkeling werd door mij echter de nadruk gelegd op het meer intens en als gelijke samengaan van mensen. Hun eenheid belet enkelingen door hun kracht alleen alle macht aan zich te trekken en zo het recht van de sterkste uit te oefenen.

Vraag: Hoe gaat het met de milieuverontreiniging?

Antwoord: Deze vormt langzaamaan een voor eenieder kenbare bedreiging van de mensheid. Wanneer hij zich bedreigd voelt, is de mens echter een formidabele tegenstander. Hij zal dit dan ook redelijk ongedaan maken en een nieuw, voor de mensheid aanvaardbaar ecologisch evenwicht op aarde tot stand brengen. Dit duurt echter nog wel even, want vele mensen in deze tijd verontreinigen nog steeds uit economische overwegingen het milieu en het duurt even voor anderen de moed en de kracht hebben gevonden hiertegen op te treden. Het nieuwe evenwicht zal m.i. over rond 500 jaren bereikt of benaderd worden.

Ik hoop u met dit alles overigens een klein beeld gegeven te hebben van een morgen dat inderdaad anders is. Onthoudt goed, dat alles wat ik u heb gezegd voor een deel is gebaseerd op visie in tijd, maar dat de verstrekte gegevens merendeels berusten op reeds nu bestaande mogelijkheden. Ik heb mij bij voorkeur uitgedrukt in termen, die kunnen worden afgeleid uit nu reeds bestaande tendensen, ontwikkelingen en mogelijkheden. Het zal u duidelijk zijn dat het meest belangrijke in dit geheel de ontwikkeling van de mens zelf is. Wanneer de mens zijn geestelijke ontwikkeling kan vergroten en daarmee zijn eigen geestelijke bekwaamheden en innerlijke visie ook in zijn eigen wereld kan uitbreiden, zal hij in staat zijn vele veranderingen en ontwikkelingen in de materie sneller te doen verlopen. Hiermee heb ik echter bewust geen rekening gehouden. Voor een werkelijke verandering op geestelijke basis zal men immers op aarde per duizend mensen rond 8 ingewijden of gedeeltelijk adepten moeten hebben. Het ziet er volgens mij nog niet naar uit, dat dit voorlopig haalbaar is.

De geestelijke ontwikkeling, die ik op grond van het nu bestaande voorzie, brengt echter wel steeds meer geestelijk bewuste mensen voort. Deze bewuste mensen zijn zich echter veelal nog niet voldoende bewust van hun banden met de kosmos, hun mogelijkheden in de geest en de noodzaak zich te integreren met de andere mensen die nog niet zover gekomen zijn. Geestelijk bewusten in deze tijd zijn tenminste vaak nog te exclusief op geestelijke ontwikkeling en bereiking ingesteld om de consequenties van deze innerlijke verandering voor het stoffelijke bestaan en de daaruit voortkomende noodzaken voldoende te overzien.

Ik hoop dat u mij het niet behandelen van deze aspecten zult willen vergeven, al besef ik dat dezen voor sommigen onder u het belangrijkste waren. Dan echter zou ik niet meer gesproken hebben over een morgen dat anders is, maar over de ontplooiing van vandaag, die mogelijk morgen ook uiterlijk meer kenbaar wordt, wanneer meer mensen deze ontwikkeling in zich aanvaarden.

Goedenavond.

(verkort)

d.d. 3 mei 1974